

ایران در دوران معاصر

واکنش رسانه ها به مرگ امیرکبیر+تصاویر دیده نشده

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۱۲ مرداد ۱۳۹۴ ۵۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

همه چیز درمورد درگذشت (یا قتل؟) و نحوه ی دفن، و تصاویر منتشر شده مختلف از امیر کبیر را بخوانید. «میرزا محمد تقی‌خان فراهانی» (زاده: ۱۱۸۶، درگذشته: ۲۰ دی ۱۲۳۰) مشهور به امیرکبیر، یکی از صدراعظم‌های ایران در زمان ناصرالدین‌شاه قاجار بود. امیرکبیر همسر عزت‌الدوله، خواهر ناصرالدین‌شاه قاجار، پدر تاج‌الملوک همسر مظفرالدین‌شاه قاجار و پدر بزرگ محمدعلی‌شاه، ششمین پادشاه از دودمان قاجار بود. ماجرای دفن امیر کبیر : کالبد امیر را ابتدا در همان کاشان دفن کردند. به روایت میرزا محمد جعفر خان حقایق نگار خورموج

همه چیز درمورد درگذشت (یا قتل؟) و نحوه ی دفن، و تصاویر منتشر شده مختلف از امیر کبیر را بخوانید.

«میرزا محمد تقی خان فراهانی» (زاده: ۱۱۸۶، درگذشته: ۲۰ دی ۱۲۳۰) مشهور به امیرکبیر، یکی از صدراعظم‌های ایران در زمان ناصرالدین‌شاه قاجار بود. امیرکبیر همسر عزت‌الدوله، خواهر ناصرالدین‌شاه قاجار، پدر تاج‌الملوک همسر مظفرالدین‌شاه قاجار و پدر بزرگ محمدعلی‌شاه، ششمین پادشاه از دودمان قاجار بود.

ماجرای دفن امیر کبیر :

کالبد امیر را ابتدا در همان کاشان دفن کردند. به روایت میرزا محمد جعفر خان حقایق نگار خورموجی در کتاب مشهور حقایق‌الخبر ناصری روز بعد از قتل جسدش را در گورستان «پشت مشهد» کاشان به خاک سپردند. چند ماه بعد، به اصرار همسرش عزت‌الدوله کالبدش را به کر بلا منتقل کردند و در اتافی که درب آن به سوی صحن امام حسین باز می‌شد به خاک سپردند. بر دیوار آرامگاه وی در کاشان این ابیات نوشته شده‌اند: نادانی شه گرفت دامن امیر... تا بیشتر آمد به رگ جان امیر بر بست سعادت را بروی ما در... بگشود چو جوی خون ز شریان امیر واکنش ها به درگذشت امیر کبیر :

روزنامه وقایع اتفاقیه سه روز پس از قتل امیرکبیر نوشت: «میرزا تقی خان احوال خوشی ندارد و صورت و پاهایش ورم کرده است». دو روز بعد در خبری کوچک نوشته شد: «میرزا تقی خان که سابقاً امیرنظام و شخص اول این دولت بود شب سه‌شنبه در کاشان وفات یافت.» روسیه و انگلستان به شدت به قتل امیرکبیر اعتراض کردند. وزیر خارجه انگلستان نامه شدیدالحنی نوشت و حتی برای اطمینان از انعکاس درست آن، ترجمه‌اش را در لندن انجام داد. در این نامه آمده است: دولت انگلیس تفصیل این امر شنیع و وحشی منبانه را شنید... هرگاه پس از این قتل بی‌ترحمانه مرحوم امیر، گناهان دیگر از این قبیل صدور یابد بر دولت انگلیس لازم خواهد بود که به دقت بپرسند آیا شایسته فخر تاج انگلیس و لابق حقوق مملکت آدمی منش انگلستان است که وزیرمختار آن مقیم مملکتی باشد که در آنجا مشاهده کند ارتکاب اموری را که آن قدر مصادم انسانیت باشد. وزارت خارجه روسیه نیز نامه اعتراضی را تسلیم مصلحت‌گزار ایران در سن‌پترزبورگ نمود که نوری را وادار به پاسخ نمود. تزار روسیه همچنین در دیدار سفیر بریتانیا مراتب «خشم و وحشت» خود را از «قتل وزیر فقید شاه» ابراز داشت و سخن موهنی نیز به زبان آورد:

ایرانی‌ها چنان مردمی‌اند که نه قانون دارند و نه ایمان.

موضوع قتل امیرکبیر همچنین در مطبوعات این کشورها به طور گسترده مطرح شد.

تصاویر چهره امیر کبیر :

اولین تصویر حدود یک سال پس از انتصاب امیرکبیر به مقام صدراعظمی، نقاشی رنگ روغنی از امیرکبیر کشیده شد (تصویر اصلی مقاله) که در کنار آن نوشته شده است: «بر حسب امر مبارک سرکار اقدس شهریاری روحنا فداه، تصویر جناب جلالت ماب، صاحب السیف و القلم، مقتدی الرجال و الامم، آصف الامجد الافخم الاجل الاکرم الاعظم، سرکار امیر کبیر میرزا تقی‌خان ادام‌الله اقباله. جان نثار محمدابراهیم نقاش‌باشی ۱۲۶۵ [قمری]» این اثر در مالکیت حسن رفاهی مهران (معتضد الدوله) بود تا آنکه پس از درگذشت او، خانواده‌اش آن را به موزه اهدا کردند و اکنون در

کاخ گلستان از آن نگهداری می‌شود.

دومین تصویر (نقاشی اصلی و وضعیت کنونی) در سال ۱۲۶۷ قمری (یک سال قبل از عزل امیرکبیر) توسط ابوالحسن غفاری و در طول سفر به اصفهان کشیده شده است. در این سفر ناصرالدین‌شاه قصد نداشت عباس میرزا ملک‌آرا (برادر ناتنی خود که از کودکی مورد نفرت ناصرالدین بود و همچنین تصور می‌کرد که به تاج و تخت چشم دارد) و مادر وی را همراه ببرد اما به اصرار امیرکبیر آنان همراه کاروان شدند.

در هنگام بازگشت شاه عباس میرزا را حاکم قم نمود تا در حالتی تبعید گونه از پایتخت دور بماند. امیرکبیر فرمان شاه را نقض کرد و به آنها دستور داد همراه کاروان شوند. شاه با امیرکبیر به منازعه برخاست و بر حکم خود اصرار کرد و در ضمن به امیرکبیر بی‌اعتماد شد. ابوالحسن غفاری (عموی کمال‌الملک) در این پرده نقاشی که در اصل برای کتاب هزار و یکشب ترسیم شده، هارون الرشید را به شکل ناصرالدین شاه و جعفر برمکی را به شکل امیرکبیر در کنار جوانی که احتمالاً عباس میرزا است نقش کرده است که این نقاشی را می‌توان به هوشمندی و آینده‌نگری نقاش و یا به بدخواهی دشمنی او با امیرکبیر منتسب کرد. این نقاشی هم اکنون در وضعیت بدی به سر می‌برد. و در واقع آن را پاره کرده و فقط تصویر امیرکبیر را از آن خارج کرده‌اند.

سومین تصویر بیست و پنج سال پس از مرگ امیرکبیر در مرآت البلدان، کتاب تاریخی که به مناسبت یکصدمین سال حکومت قاجاریه منتشر شد، نقش شده است. ناصرالدین شاه که اصرار داشت در این کتاب تصویری از امیرکبیر وجود داشته باشد، شخصاً طرحی از صورت امیر کشید و نقاشی اصلی با استفاده از طرح شاه تهیه شد. این تصویر به طور واضح از روی اولین نقاشی کشیده شده است اما جزئیات صورت (بر اساس آنچه ناصرالدین شاه در

ذهن داشته (متفاوت است)

فریدون آدمیت در کتابش (سال ۱۳۲۱) پس از برشمردن چند تصویر اصلی امیرکبیر می‌گوید عکس‌هایی که در این چند سال اخیر به نام تصویر میرزا تقی خان منتشر ساخته‌اند، یک‌سره باسمه‌ای‌اند و اعتبار تاریخی ندارند. تصویر دیگری نیز نقاشی آبرنگ کوچکی است مجدداً از ابوالحسن غفاری که مردی را در لباس مقامات قاجاری نشان می‌دهد. برخی بر این عقیده‌اند که این تصویر بدون توضیح و تاریخ مربوط به امیرکبیر است و اما بسیاری (خصوصاً با توجه به سیه چرده بودن تصویر) عقیده دارند که این تصویر مربوط به امیرکبیر نیست.

همچنین عکسی ایستاده از امیرکبیر ظاهراً برای نخستین بار در روزنامه اطلاعات چاپ شده ولی هیچ اطلاعی از پدیدآورنده و تاریخ ایجاد آن و همچنین سند تاریخی آن وجود ندارد. با این حال این عکس امروزه به طور گسترده در ایران منتشر شده است و در طرح جلد برخی کتابها نیز به کار رفته است.

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «واکنش رسانه ها به مرگ امیرکبیر+تصاویر دیده نشده»، پارسیان دژ، ۱۳۹۴.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<http://parsiandej.ir/articles/1658/pdf/د-واکنش-رسانه-ها-به-مرگ-امیرکبیرتصاویر>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۵ آبان ۱۳۹۹